

### Список використаних джерел:

1. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – Число 21: Електронні інформаційні ресурси / Ред. кол.: Г. В. Боряк (відп. ред.), В. В. Томазов (заст. відп. ред.), І. Н. Войцехівська, М. Ф. Дмитрієнко, Г. В. Папакін, І. К. Хромова (відп. секр.). НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2013. – 320 с.
2. Українське геральдичне товариство: офіційний сайт / [Електронний ресурс]: <http://uht.org.ua>
3. Українська геральдика / [Електронний ресурс]: <http://heraldry.com.ua>
4. Герби міст України / [Електронний ресурс]: <http://uagerb.com/>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
6. <http://biography.nbu.gov.ua/index.php/resursi/resursi-z-genealogiji-i-geraldiki>
7. [http://library.khai.edu/pages/geraldika/Index\\_22.htm](http://library.khai.edu/pages/geraldika/Index_22.htm)
8. <http://ukrheraldry.blogspot.com/2012/06/1852.html>
9. Гречило А.Б. Українська міська геральдика. Київ, Львів, 1998. – 192 с.
10. Київська міська державна адміністрація: офіційний інтернет портал / [Електронний ресурс]: <https://kievcity.gov.ua/>
11. <http://geraldika.ru/region/130>; <http://heraldicum.ru/ukraine/index.htm>

**Савчук Г.В.**

*аспірант,*

*Рівненський державний гуманітарний університет*

### **ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Перша світова війна зруйнувала політичну систему та кордони в Європі, що спричинило створення незалежних держав, зокрема Чехословаччини. Перед новоствореною державою постала низка важливих завдань. Першочерговими були питання державного будівництва, політичного устрою та налагодження гармонійної міжетнічної взаємодії між громадянами. Стабілізація внутрішнього становища та успіхи на міжнародній арені забезпечувались прийняттям основного закону – конституції. Адже, конституція є вищим законом країни, який регламентує найважливіші політичні та правові відносини в ній, встановлює основні положення правопорядку.

Першим конституційним актом домюхенської республіки слід вважати закон про утворення незалежної Чехословацької держави (Закон № 11), який є наочним прикладом однієї з найважливіших характерних рис чеського конституційного процесу [1, с. 48].

Основи державного устрою Чехословаччини були закладені тимчасовою Конституцією (закон № 37), прийнятою в кінці 1918 р. Метою прийняття закону була необхідність створення конституції недавно проголошеної держави, який би в основних рисах намітив нові принципи функціонування вищих органів державної влади. Даний акт представляв собою органічний

закон, що містив всього двадцять один параграф про Національні збори, президента і уряд.

29 лютого 1920 р. Національними зборами Чехословаччини були затверджені ключові закони, що склали постійну конституцію Чехословаччини (Конституційну хартію Чехословацької Республіки). Конституційна хартія набрала чинності 6 березня [1, с. 48]. Вона була найдемократичніша в порівнянні з конституціями інших країн, що виникли після Першої світової війни та була змодельована за прикладом конституції США та Франції. Конституційна хартія визначала основні принципи функціонування політичної системи Чехословаччини та закріпила демократичний лад в країні.

Основний закон держави складався з преамбули, взятої майже повністю з американської конституції, і шести глав [2, с. 105]. Преамбула проголошувала джерелом влади чехословацьку націю, а Національні Збори – її представником при прийнятті постійної конституції. Згідно з преамбулою конституція повинна була виражати прагнення «зміцнити повну єдність нації, ввести в республіці справедливі порядки, забезпечити мирний розвиток чехословацької вітчизни, сприяти загальному благу всіх громадян держави та забезпечити благословенні свободи майбутнім поколінням» [3, с. 62].

В Конституції визначалась республіканська форма правління, державна територія і кордони, єдине громадянство, принцип поділу влади, права і обов'язки громадян [2, с. 105]. Перша глава конституції містила загальні положення, друга – стосувалась законодавчої, третя – виконавчої, четверта – судової влади, п'ята визначала громадянські права та обов'язки, шоста – була присвячена охороні національних, релігійних і расових меншин [4].

Згідно з Конституцією законодавчим органом був парламент. Національні збори в особі палати депутатів, складались з 300 депутатів, що обираються на 6 років, і сенату, який складається з 150 членів, що обираються на 8 років. Вибори проходять на основі загального, прямого, рівного, таємного і пропорційного виборчого права. Активним виборчим правом користуються для виборів до парламенту громадяни обох статей у віці старше 21 років, а для виборів до сенату – громадяни у віці старше 26 років. Пасивне виборче право в палату депутатів обумовлено віковим цензом в 30 років, а в сенат – віковим цензом в 45 років. Виконавчу владу здійснював уряд, який був відповідальний перед парламентом і мав право законодавчої ініціативи. Президент республіки обирається національними зборами строком на 7 років і може бути обраний вдруге на 7 років. Президент є верховним командувачем збройних сил республіки, призначає і звільняє міністрів, скликає і розпускає парламент і користується правом повертати для перегляду прийняті парламентом закони [5, с. 7].

Поряд з органами виконавчої влади, статус яких був врегульований *de jure* в Конституції та інших конституційних актах, фактично на основі існуючої політичної практики в Чехословацькій республіці виник оригінальний інститут «П'ятірки». До його складу входили національний демократ Рашин, аграрій Швегла (керівник «п'ятірки»), голова народної партії Шрабек, соціал-демократ Бехине і національний соціаліст Стржибрна. Критики Конституції писали, що «п'ятірка» була ядром фактичної, неписаної конституції, яка на ділі діяла і

реалізовувалась. Цей орган діяв, хоча не повинен був діяти і не мав під собою конституційної основи [3, с. 64]. Саме за це, так звана «п'ятірка» піддавалась критиці збоку як опозиційних, так і промасариківських журналістів. Ця неформальна організація керівників партій або їх делегатів обговорювала законопроекти які вносились до парламенту і домовлялась про компроміси, представляючи потім законопроекти парламенту як спільні пропозиції всієї коаліції [6, с. 98].

Одночасно з Конституцією появився Закон про принципи мовного права в Чехословацькій республіці. Офіційною державною мовою була «чехословацька». В округах, де 20% населення складали національні меншини державні органи користувалися мовою меншини. Передбачалось також навчання на рідній мові в школах створених для національних меншин [2, с. 108].

Підсумовуючи, варто зазначити що не всі положення Конституції на практиці виконувались (в першу чергу це стосувалось положень про національні меншини в ЧСР), проте на думку фахівців, Конституція Чехословаччини була однією з найбільш демократичних у післявоєнній Центральній Європі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Иванов, Ю. А. Эволюция конституционного статуса личности в Чехословакии в 20-80-е годы XX века: от либеральной традиции к социалистической парадигме / Ю. А. Иванов, В. А. Колесников // Вестник Воронежского государственного университета: Серия «Право». – 2015. – № 1. – С. 47-62.
2. Чехия и Словакия в XX веке: очерки истории: в 2 кн. / [отв. ред. В.В. Марьина]; Ин-т славяноведения. – М.: Наука, 2005. – Кн. 1. – 453 с.
3. Колесников В. А. Возникновение и основные особенности конституции Чехословакии в период Первой республики / В. А. Колесников // Вестник Воронежского института МВД России. – 2007. – № 1. – С. 61-65.
4. Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/026-1920.pdf>
5. Конституции буржуазных стран. Том II. Средние и малые европейские страны. Москва – Ленинград: Государственное социально- экономическое издательство, 1936. – 664 с.
6. Бобраков-Тимошкин А. Проект «Чехословакия»: конфликт идеологий в Первой Чехословацкой республике (1918-1939). – М.: Новое литературное обозрение, 2008. – 224 с.